

GRČKA U STAROM VIJEKU

Kretska kultura

Oko 3.000 godina prije Krista na području tzv. Egejskog bazena nastalo je nekoliko razvijenih kultura. Najznačajnija od njih je nastala na otoku Kreti - Kretska (Minojska) kultura. Temelj bogatstva Krete bili su trgovina i pomorstvo. Stanovnici Krete su održavali pomorske veze s Egiptom, Malom Azijom, Fenikijom. Vrhunac Kretske kulture bio je između 17. – 15. stoljeća prije Krista. Prve podatke o Kreti donosi grčki povjesničar Tukidid (piše o jakoj mornarici kretskog kralja Minosa). Kretu je istraživao engleski arheolog Arthur Evans početkom 20. stoljeća. Otkrio je bogato ukrašenu palaču u gradu Knososu (Minosova palača-labirint). Velike palače bile su upravna središta iz koji je Kretom vladala aristokracija. Kretska pismo naziva se linearno pismo A i B (slično hijeroglifima). Kretska kultura je propala u 15. stoljeću prije Krista uslijed prirodnih katastrofa (vulkanska erupcija na otoku Santoriniju uzrokovala je plimni val koji je uništio mornaricu). Nakon toga Kretu su osvojili Ahejci sa grčkog kopna.

Mikenska kultura

U 2. tisućljeću prije Krista, u vrijeme seoba indoeuropskih naroda, na jug Balkanskog poluotoka doseljavaju helenska plemena Ahejci, Jonjani i Eoljani. Ahejci su nositelji Mikenske kulture (prve razvijene kulture na europskom kopnu). Kultura je nazvana po gradu Mikeni na Peloponezu. Osim Mikene poznati gradovi su Arg i Tirint. Ahejci su se bavili obrtom, trgovinom, pomorstvom, poljodjelstvom. Mikena (14. stoljeće prije

Krista) je bila smještena na brežuljku opasana megalitskim zidinama građenim u tehnici suhozida („kiklopske zidine“). Karakteristika mikenske kulture su kružni grobovi sa bogatim priložima: zlatnim maskama, oružjem, nakitom, posuđem.

Trojanski rat (početkom 12. stoljeća prije Krista) – rat između Trojanaca i Ahejaca za kontrolu trgovačkih putova. Rat je opisao grčki pjesnik Homer u epu Ilijada (8. stoljeće prije Krista). Nakon rata dolazi do slabljenja mikenske kulture (napadi „pomorskih naroda“), a Mikena je uništena u 12. stoljeću prije Krista u seobi Dorana.

Nastanak polisa

U drugom valu seoba helenskih plemena (1200. - 1000. godine prije Krista) doseljavaju Dorani, koji su uništili mikensku kulturu. Dorskom seobom je zaustavljen kulturni razvoj pa se razdoblje od 12.- 8. stoljeća prije Krista naziva mračno ili Homersko doba (nedostatak pisanih povijesnih izvora). Plemenima su vladali bazileji (kraljevi). Dolazi do raspada rodovskog društva i društvene podjele na aristokraciju (grč. aristos - najbolji, kratein – vladati) i demos (narod). Stvaraju se deme – seoske općine.

Temeljne političke zajednice u Grčkoj bili su polisi - gradovi države. Svaki polis se sastojao od akropole (gradska utvrda), agore (gradski trg), agera (gradski zemljišni posjedi). Polisi se nikad nisu ujedinili u jedinstvenu državu, ali su ih povezivali: religija, kultura, zajednička svetišta (Delfi), jezik, mitologija, olimpijske igre. Najpoznatiji grčki polisi bili su Atena i Sparta.

	Sparta	Atena
Smještaj	Peloponez	Atika
Osnivači	Dorani	Jonjani
Uređenje	Aristokratska monarhija	Demokratska republika
Razvoj	Vojnička država	Obrt, trgovina, pomorstvo, brodogradnja, pedagogija, govorništvo, filozofija
Ustroj	2 kralja, vijeće staraca (geruzija), narodna skupština	Kralj, od 7. stoljeća prije Krista aristokratska republika, od 6. stoljeća prije Krista demokratska republika
Vladajući	Spartanci (Dorani)	aristokracija
Pokoreni	Perijeci, heloti (državni robovi)	robovi

U razdoblju od 8.– 6. stoljeća prije Krista odvija se proces kolonizacije - formiranja novih polisa izvan domovine. Uzroci su bili: nedostatak obradivih površina, prenaseljenost gradova, trgovina, dužničko ropstvo. Grčke kolonije: na Istoku - otoci u Egejskom moru, zapadna obala Male Azije, obale Crnog mora; na Zapadu - Sicilija, južna Italija (Magna Grecia- Velika Grčka), južna Francuska, istočna obala Jadrana - Issa (Vis), Pharos, (Stari Grad na Hvaru), Korkyra Melaina (Korčula), Tragurij (Trogir), Salona (Solin). Posljedice kolonizacije bile su: razvoj robno-novčane privrede, trgovina, širenje grčkog pisma i umjetnosti.

Grčko – perzijski ratovi

Perzija je bila država u prednjoj Aziji, koja je sredinom 1. tisućljeća prije Krista na vrhuncu moći. Perzijom je vladala dinastija Ahemenida, a središte je bio grad Parsa (Perzepolis). Snaga Perzije temeljila se na odlično organiziranoj državnoj upravi i jakoj plaćeničkoj vojsci.

Perzijsko Carstvo oko 500. g.pr.Kr.

Širenje Perzije prema zapadu prisililo je grčke polise na suradnju i zajednički otpor.

Uzroci grčko-perzijskih ratova: sukob grčkih i perzijskih interesa u istočnom Sredozemlju i kontrola trgovačkih putova prema Crnom moru.

Povod: pomoć Atene ustanku maloazijskih grčkih kolonija pod vodstvom grada Mileta protiv perzijske vlasti (499. - 494. godine prije Krista).

Trajanje: 490. – 449. godine prije Krista

Tijek: Perzijski vladar Darije I. napao je Grčku. U bitci na Maratonskom polju 490. godine prije Krista Perzijanci su doživjeli poraz. Nakon poraza kod Maratona Perzijanci su 10 godina planirali novu invaziju na Grčku. U bitci u Termopilskom klancu 480. godine

prije Krista ujedinjeni Grci pod vodstvom spartanskog kralja Leonide suprostavili su se mnogobrojnoj perzijskoj vojsci cara Kserksa (prvi sukob istočne i zapadne civilizacije). Iako su pružili vrlo snažan otpor Grci su poraženi. Perzijanci zauzimaju sjevernu i središnju Grčku, osvajaju i uništavaju Atenu. Nova bitka odigrala se kod otoka Salamine 480. godine prije Krista. U pomorskoj bitci atenska mornarica predvođena vojskovođom

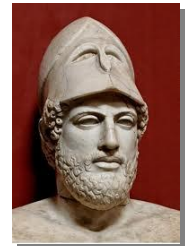

Temistoklom potpuno je uništila perzijske brodove. Nakon bitke kod Plateje 479.g.pr.Kr. Perzija je poražena i na kopnu, oslobođeni su tjesnaci Bospor i Dardaneli i maloazijska obala. Posljedice ratova: zaustavljeno je širenje Perzije na zapad, započeo je uspon Atene.

Nakon grčko – perzijskih ratova Atena se nametnula kao vodeći grčki polis. Nekadašnji Delski savez postao je Atenski pomorski savez koji je okupljao 200 jonskih polisa. Blagajna saveza premještena je sa otoka Dela u Atenu, a prihodi su iskorišteni za obnovu

Atene. Razdoblje od 5. – 4. stoljeća prije Krista je klasično ili zlatno doba Atene. Na čelu Atene bio je strateg Periklo. U njegovo doba Atena je postala demokratska republika. Sve ovlasti je prenio na narodnu skupštinu. U to vrijeme obnovljena je

atenska Akropola, na kojoj su radili kipari Fidija i Miron. Nastaju klasična književna djela – tragedije (Sofoklo, Eshil, Euripid), komedije (Aristofan). Razvija se znanost – povijest (Herodot, Tukidid), filozofija (Euripid, Sokrat, Platon, Aristotel), matematika, fizika (Arhimed, Euklid).

Sparta je zaostajala za Atenom u razvoju. Okupila je dorske polise u Peloponeski savez. Razlike između Sparte i Atene dovele su do Peloponeskog rata.

Grčka vjerovanja

Grčki bogovi živjeli su na planini Olimp (12 olimpijskih bogova). Prikazivani su u ljudskom obličju, sa svim vrlinama i manama (ljubav, mržnja, zavist, hrabrost, ljubomora...). Pripovjesti koje opisuju djela bogova i heroja (polubogova – Heraklo, Tezej) nazivaju se mitovi. Važnu ulogu u vjerskom životu Grka imala su proročišta - hramovi u kojima se proriče budućnost i traži savjet od bogova (Apolonovo proročište u Delfima). U čast boga Zeusa svake četvrte godine održavala su se natjecanja u pjesništvu i glazbi. Kasnije postaju sportska natjecanja u trčanju, skakanju, bacanju diska, bacanju koplja, hrvanju, konjskim utrkama, a održavala su se u Olimpiji na Peloponezu (Olimpijske igre – prve su održane 776. godine prije Krista).

Zeus	vrhovni bog – gospodar bogova i ljudi
Hera	Zeusova žena, zaštitnica braka i žena
Atena	božica mudrosti, zaštitnica Atene
Afrodita	božica ljepote
Artemida	božica mjeseca, šuma, lova
Apolon	bog ljepote, umjetnosti, sunca, svjetlosti
Posejdon	bog mora, oceana
Dioniz	bog vina
Ares	bog rata
Had	bog mrtvih
Hefest	bog vatre i metalurgije

Zeus

Hera

Atena